

Pozsony, 1968. szeptember 7. Jegyzőkönyv a Csemadok KB üléséről, amelyen többen aggodalmukat fejezték ki a jogérvényesítés nehézségei miatt, bírálták a magyar kisebbség elégtelen politikai képviseletét, s felmerült a Magyar Nemzeti Tanács kikiáltásának lehetősége is (részletek).

J e g y z ő k ö n y v

a Csemadok Központi Bizottságának VII. üléséről

[...] ²⁶²

Dr. Szabó elv.: Beszámoló a nemzetiségi kérdésben történekről (elnökségünk mindig a márc. 12-i beadványunk szellemében járt el). ²⁶³

V i t a

Fábry ²⁶⁴ elv.: kiegészítés – tegnap az SZNT ülésén nem nyugodtunk bele abba, hogy csak 3 magyar elvtárs van jelölve. ²⁶⁵ Tiltakoztunk a szociális megosztás ellen is, amire azt válaszolták, hogy most szakemberekre van szükség. Nem hisszük, hogy a magyar dolgozók között nem találnánk olyan szakembereket, akik a törvényjavaslat kidolgozásában is segítségükre lehetnének.

Én be voltam választva egy bizottságba, amelynek a nemzetiségi ügyeket kellett volna intézni. Ez a bizottság többszöri sürgetésem ellenére egyszer sem ülésezett. Senki nem akarta magát ilyen kényes kérdésben kompromittálni.

A törvényjavaslat már ki van dolgozva s egyik cikkelye úgy szól, hogy a Csehszlovák Szocialista Köztársaságnak a cseh és a szlovák nemzet az alkotója. Én ez ellen felszóltam –hogy mi az államalkotó – de erre nem kaptam feleletet. A határozatba bevették, hogy a felszólalásokban előfordult javaslatokat tárgyalják meg. Az ember azt gondolná, hogy a történekt után a helyzet jobbra fordult, s most látjuk, hogy még az arányszámot sem tartják be.

Csanda ²⁶⁶ elv.: a márciusi határozatból kiindulva azt hiszem Szabó elvtárs kicsit optimista képet vázolt, azt hiszem reálisabb a Fábry elvtárs nézete.

Tapasztalatok a cseh-szlovák viszonyból, melyből tanulni lehet. A szlovák elvtársak leszögezték, hogy az önrendelkezési jogot nem lehet megadni, az természetes dolog. Ezt a módszert kellene nekünk is követnünk, deklarálnunk kellene bizonyos jogokat.

A nemzetiségeket nem szabad diszkriminálni, azért mert kicsik; világviszonylatban nem is vagyunk olyan kicsik. Nem szabad arra szorítkoznunk, hogy csak kéregetünk jogokat, bizonyos jogok természetesek.

262 A kihagyott részben a KB tagjai a Csemadok tagjaihoz, a csehszlovákiai magyarokhoz, valamint a cseh és szlovák néphez intézendő felhívással foglalkoztak. Lásd a 61. sz. dokumentumot.

263 Szabó Rezső beszámolóját részletesen ismerteti az *Új Szónak* a KB üléséről tudósító 1968. szeptember 8-i írása. Lásd a 62. sz. dokumentumot.

264 Fábry István.

265 Az SZNT 1968. szeptember 6-i ülésén, a testület kibővítése során, a kilátásba helyezett 7 helyett csupán 3 magyar nemzetiségű képviselő (Dobos László, Szabó Rezső és Cserge Károly) kooptálására került sor.

266 Csanda Sándor.

Az ukránok legfontosabb intézménye az Ukrán Nemzeti Tanács. A szlovák elvtársak a föderáció köré csoportosítottak bizonyos kérdéseket. Mi nem a szlovák elvtársak kárára kérünk jogokat. Ez önkormányzat. Mi J. Zvara szerint a legelmaradottabb nemzeti-ség vagyunk a képviseletet illetően. A föderációt elvileg már jóváhagyták, okt. 28-án lezárul ez az ügy, s akkor mi kimaradunk sok mindenből. Azt hiszem, az lenne a leghelyesebb, ha az ukránokkal közösen nemzeti kamarát alkotnánk. Összehívnánk a falvak gyűlését s onnan választanának küldötteket a nemzeti tanácsba. Mi választhassuk és je-lölhessük azokat, akiket politikai képviselőinknek tartunk.

Ha nem is vagyunk nemzet, nemzetiség mindenképpen vagyunk s a kettő között sehol nem tesznek olyan nagy különbséget mint nálunk. Mi nem akarunk a szlovák elvtár-saktól elvenni jogokat, csak a saját ügyeinket akarjuk intézni.

Balázs B.²⁶⁷ elv.: hozzászólásom az újságnak készült, közlésre vár. Részt vettem a Csemadok össztitkári értekezletén, amely sokáig emlékezetes marad számomra. Senki nem mondott olyat, amiért később szégyellnie kellene magát. A Csemadok JB-k titkárai és instruktorai és a KB titkárságának dolgozói mondták el tapasztalataikat és munkájukat az elmúlt hét alatt. Jólesett hallgatni, hogy a csehszlovákiai magyarság a válsá-gos napokban sem veszette el a fejét.

A nehéz napokra való tekintettel a KB nem tartja időszerűnek a Csemadok-napok megrendezését, de a tudományos jellegű Kazinczy Napokat és a Csallóközi Színházi Napokat megtartjuk.

Mács²⁶⁸ elvtárs: a 21-e utáni eseményeknek már megvannak a maga keréknyomai, amihez a Csemadok KB-nek igazodnia kell. Nekünk most már ki kellene fejezni, hogy mi az, amivel egyetértünk s mi az, amivel nem értünk egyet. Történetek dolgok az utóbbi időben, amire Dubček elvtársaknak is ki kellene mondani, hogy ez volt az A és ez volt a B.

Meg kell mondanunk, hogy itt 21-e előtt egy undorító magyarelles kampány folyt. Most a párt KB-nak úgy kell folytatni a munkáját, hogy csak arra mondja ki hogy jó, ami igazán jó.

A KB pártcsoportja tartson ülést és a maga álláspontját küldje meg az ÚV KSČ-nek²⁶⁹ és az ÚV KSS-nek²⁷⁰ és tiltakozzon erélyesen az ellen, hogy csak 4 magyar kommunis-tát választottak be az ÚV KSS-be.²⁷¹ Ugyancsak meg kellene mondani a véleményét a pártalapszabályzathoz, a nemzeti kommunista párthoz (lesz cseh és szlovák KP, de nem lesz lengyel, magyar, ukrán kommunista párt). Ez az alapvető dolog. A pártban való rendtevéés után következik az, hogy betartsák az arányszámot a[z] SZNT-ben. Mi a Csema-dok pártszervezetében már a párt alapszabályzatát megtárgyaltuk s meg is írjuk a CSKP KB-nek. Mi csak egyféle internacionalizmust ismerünk el, ami nem különböztet meg cseh és szlovák kommunista pártot, de ha már ez nálunk így van, akkor lesz magyar kommunista párt is.

267 Balázs Béla.

268 Mács József.

269 a CSKP KB-nek.

270 az SZLKP KB-nek.

271 Az SZLKP 1968. augusztus 26–28-i rendkívüli kongresszusán az SZLKP 107 fős új Központi Bizottságába csupán 4 magyart (Varga Bélát, Mag Gyulát, Molnár Imrét és Agócs Bélát) választottak be, noha a magyar lakosság számaránya alapján ennek háromszorosát kellett volna.

272 Gustáv Husákot az SZLKP rendkívüli kongresszusa megválasztotta a párt első titkárává. Személyében első ízben látogatott el a szlovák kommunista párt vezetője a Csemadok KB ülésére.

Ha már holnapra várjuk Husák elvtársat,²⁷² akkor erre fel kellene készülni kérdésekkel. Alapvető kérdés a pártkérdés, államalkotó vagy nem államalkotó és a képviseleti szervek. Most ne dicsérgessünk semmit, hanem készüljünk fel a holnapi napra.

[...]²⁷³

Pathó²⁷⁴ elvtárs: „államalkotó” fogalmának tisztázása. Nem azért vagyunk államalkotók, mert dolgozunk, nem is azért, mert megálltuk a helyünket, hanem mert mint egyének a létünkkel, hogy ennek az országnak a keretein belül élünk, szerves részei vagyunk ennek a társadalomnak. Ezt tőlünk senki el nem veheti. Ha valaki ezt elveszi, akkor tagadja, hogy létezőnk, s légtüres térben mozgó lények vagyunk. Másrészt munkánkkal, magatartásunkkal bebizonyítottuk, hogy államalkotók vagyunk.

Gacsó²⁷⁵ elvtárs: köszönetemet fejezem ki az elnökségnek, hogy ezekben a rendkívüli napokban képviselte a KB-t.

Nem szeretném, ha a magyar dolgozók, magyar tanítók szovjetellenes szellemben nevelnék az ifjúságot.

Azt akarjuk, hogy ne nemzeti, hanem nemzetközi kommunizmust építsünk.

Követeljük a magyar tanonciskolákat.

Mondjuk meg holnap Husák elvtársnak, hogy nekünk itt vannak jogaink, melyeket nem kérünk, hanem követelünk.

Dobos²⁷⁶ elvtárs: az a türelmetlenség és elkeseredés, ami a felszólalók egy részéből kisugárzott, bennem is él, talán még nagyobb mértékben, mert látom a tárgyalások sikertelenségét. Csanda elvtárs más módszert javasol, Mács elvtárs azt mondja, hogy nincs szükségünk vállveregetésre stb.

Két választásunk van: azt, amit elkezdünk türelemmel tovább csinálni, vagy demonstrálni. Csanda elv. azt mondja, hogy ne kérjünk, hanem nyilvánítsunk ki. Ha most a KB úgy határoz és jónak látja, hogy most kiáltsuk ki a Magyar Nemzetiségi Tanácsot, én támogatom. Ha a tárgyalások végeláthatatlan sora eredménytelen, jelentsük be holnap Husák elvtársnak, hogy megalakítottuk a Magyar Nemzetiségi Tanácsot. De ezt a parlamentnek jóvá kell hagyni. Vannak közöttünk öreg kommunisták, akik mindenféle módszerekkel harcoltak. Ha ők úgy látják jónak, alakítsuk meg a magyar kommunisták szekcióját, ha ezt Kugler elvtárs, Poszpis, Fábry elvtárs jónak látja, tegyük meg. Ha úgy látjuk, hogy a tárgyalások eredménytelenek lesznek, gyerünk az utcára. Ha a KB úgy dönt, én megyek és teszem.

Miért túrtuk azt hosszú éveken át, hogy a Csemadok ügyét referensi szinten intézték és intézik. Amit az elnökségi ülésen elhatároztunk, hogy követeljük, hogy ügyeinket magasabb szinten intézzék, már ebben is haladást látok.

Holnap eljön Husák elvtárs, ha az idő elvtársak vállalják, adjunk Husák elvtársnak ultimátumot.

Poszpis²⁷⁷ elvtárs: egyetértek Dobos elvtárral, hogy várjuk meg a holnapot és beszéljünk Husák elvtárral.

273 A kihagyott részben további felszólalók fejezték ki csalódottságukat az SZNT-be és az SZLKP KB-ba beválasztott magyarok alacsony száma miatt.

274 Pathó Károly.

275 Gacsó István.

276 Dobos László.

277 Poszpis József.

Dobos elvtárs: én nem látok más kiutat, mint hogy türelmesen csináljuk tovább. Számunkra a dolgok megoldása a lényeges.

Kérdés Husák elvtárshoz: a nemzeti kisebbségek államjogi helyzete és a politikai képviselőlet. A jövő héten tárgyalja a SZNT a nemzetiségi titkárság ügyét, amely októbertől megkezdte munkáját. Ha az elvtársak felhatalmaznak engem, vagy valaki vállalja a felszólalást, elmondjuk Husák elvtártnak, hogy mélyen sért bennünket a pártkongresszus végeredménye s gondolkodunk a Magyar Kommunista Szekciója és a Magyar Nemzeti Tanács megalakításán.

Fábry elvtárs: én ellene vagyok a Magyar Kommunista Szekciója és a Magyar Nemzeti Tanács megalakításának. Ki ellen akarunk mi itt harcolni. A magyar kommunista nem olyanok, hogy az első sikertelenség után eldobjuk a fegyvert. A tárgyalások útját kell választanunk. Mi követeljük, hogy államalkotóknak ismerjenek el bennünket. Nagyon sok embernek jól jönne, ha ránk tudnák sütni s bélyeget, hogy mi szeparálódni akarunk tőlük. Mi az I. ČSR-ben²⁷⁸ a Csehszlovák Kommunista Párt tagjai voltunk. Mi továbbra sem akarunk semmilyen más kommunista pártot, és ehhez ragaszkodunk. Azzal nem oldjuk meg a dolgokat. Haraggal sohasem lehetett elérni azt, amit az ember akart. Nem abból a pozícióból akarunk tárgyalni Husák elvtárral, hogy „azért is”, mert akkor velem ne számítsatok.

Bartha István elv.: 1959–60-as párthatározatok – eleinte elég jól teljesítették, ma már ezek eltűntek. Később tárgyaltunk nemzetiségi problémákról, de határozatot nem hoztak. Most már erről beszélni sem lehet. Most még beszélni lehet nemzetiségi törvényről, ha jóvá lesz hagyva, akkor már beszélni sem lehet róla. Nincs megértés részünkre a szlovák elvtársak részéről.

Javasolom, hogy az elnökség ülésezzen, állítson össze kérdéseket s azt terjesszék Husák elvtárs elé, hogy azokra válaszoljon.

Takács²⁷⁹ elvtárs: amit a március 12-i beadványunkban lefektettünk, az a magyar nemzetiség kérdésének legkomplexebb megoldását tartalmazza. Ha kikiáltanánk a Magyar Nemzeti Tanácsot, az minden további tárgyalásnak elvágna az útját. Folytassuk tovább a tárgyalásokat, lehet esetleg erélyesebb hangnemben.

Az a javaslatom, hogy [a] Husák elvtártnak felteendő kérdésekről vagy most szavazunk, vagy bővítjük ki majd azokat s bízzuk meg Dobos elvtársat, hogy a kérdéseket Husák elvtártnak tegye fel.

Kender²⁸⁰ elvtárs: a párt KB akciótervét ismerjük. Azt is tudjuk, hogy ez már meg van csúfolva. A KB-be csak 4 magyar elvtárs került. Mi a biztosíték arra, hogy a párt akcióterve be lesz tartva. Támogatom Mács elvtárs javaslatát, hogy dolgozzunk ki egy-két kérdést és tegyük fel holnap Husák elvtártnak. Mit mondhatunk mi a magyar dolgozó népnek, hogy mi csak tárgyalunk, de megértésre sehol nem találunk. Bízzuk meg az elnökséget a kérdések kidolgozásával.

Pásztor elvtárs: úgy érzem, ha most betoppanna Husák elvtárs, nem lenne a legalkalmasabb pillanat. A „kľud, rozvaha a štátnická múdrost”²⁸¹ uralkodjon holnap mindenkin, viselkedjünk úgy, ahogy ez politikusokhoz és Csemadok-funkcionáriusokhoz illik. Ehhez kellene magunkat tartani. A kérdéseket reggel hagyjuk jóvá.

278 Az első, azaz 1918–1938 közötti Csehszlovák Köztársaságban.

279 Takács András.

280 Kender János.

281 „nyugalom, megfontoltság és államférfiúi bölcsesség.”

Egri²⁸² elvtárs: helyes összeállítani a kérdéseket és bízunk meg Dobos elvtársat azok tolmácsolásával. A holnapi látogatás egy udvariassági gesztus is lehet az ő részéről. Ha mi nem leszünk nagyon körültekintőek és nagyon okosak, ő diplomatikusan elzárkózik és nem kapjuk meg a negyedét sem annak, amit várunk. Ennek diplomatikus megbeszélésnek kell lenni, hogy őt a mi igazunk javára megnyerjük. A holnapi találkozásnak csak ez lehet a célja. Kérem, hogy ezt a ma megütött hangot ne folytassuk előtte, mert ez nekünk csak árthat.

Mag Gyula: nagyon nehéz helyzetbe került az ország s benne a magyarok még nehezebbe. Módomban állt Husák elvtársat a kongresszuson órákon át hallgatni s képes volt 600 ember véleményét teljesen meg változtatni. Kiváló szónok, nagyon tud az érzelmekre hatni. A megváltozott körülmények, megváltozott helyzet tőlünk is más taktikát követel. A pártkongresszuson Dobos elvtárs neve is bekerült a tartalék tagok közé, de nem sikerült a tagok közé választani. Szerintem ennek az az oka, hogy a Csemadoknak a szlovák elvtársak között nincs olyan tekintélye, amelyet szeretnénk. Én felajánlottam, hogy helyettem válasszák be Dobos elvtársat, de a terebesi²⁸³ JB nem egyezett bele, mert nekik a járásból 2 tag kellett: 1 magyar és 1 szlovák, olyan aki a járásban él és dolgozik.

Holnap utolsó próbát tehetünk tárgyalással, békés úton.

A tegnapi ülésen Husák elvtárs kinyilvánította meglepedését a magyar nemzetiség helytállásával, ez jólesett. De nem esett jól az, hogy nem tartották be az arányszámot a SZNT képviselőinek jelölésénél. Egy KB tag felszólalt, hogy a Csemadokot 2 tag képviseli a Maticát pedig senki. Erre minden további nélkül beválasztották a Matica 2 képviselőjét. Erre felszólaltam, hogy úgy voltunk informálva, hogy 7 magyar képviselő lesz beválasztva s este Klokoč elvtárs is megígérte. Erre nagy felháborodás keletkezett, Klokoč elvtárs ingerülten válaszolt, hogy ő semmi ilyet nem ígért és nem tehet róla, hogy a NF csak kettőt javasolt.

Mi bebizonyítottuk, hogy a magyar nemzetiség hű a Csehszlovák Szocialista Köztársasághoz. Lehet, hogy józan tárgyalással ezt holnap be tudjuk bizonyítani. Legyünk nagyon körültekintők, okosak és higgadtak.

Dobos elvtárs: érthetetlen előttünk a Klokoč elvtárs magatartása. Nekünk Klokoč elvtárs ígéretéről írásbeli feljegyzésünk van. Erről még szó lesz, ezt nem fogjuk sokáig magunkban hordani.

A holnapi tárgyalásokkal kapcsolatban javasolom feltenni a következő kérdéseket: nemzeti kisebbségek alkotmányjogi kérdésének helyzete – az ő elképzelései, a pártnak ez ügyben elfoglalt álláspontja. A mi javaslatunk az, hogy október 28-án a federációval egyidőben hozzák nyilvánosságra a magyar nemzetiség államjogi helyzetéről szóló törvényt.

A politikai képviselet kérdése a pártban és a[z] SZNT-ben.

Legyünk megfontoltak, nem megalkuvók de megfontoltak, a dolgok hasznát és eredményességét nézzük.

Csanda elvtárs: a politikai képviselet nem csak a képviselők kérdése, hanem nemzetiségi szervek felállítása is. Elvben elismerik a szlovák és magyar ügyek intézésében is azt az elvet, amit a cseh és szlovák viszony megoldásában alkalmaznak. Ne olyan bizottságot állítsanak fel, ahol olyan ellentétes nézetű emberek vannak, akik úgy sem tudnak megegyezni.

282 Egri Viktor.

283 Helyesen: tőketerebesi.

Tolvaj²⁸⁴ elvtárs: szeretném javasolni – aug. 20-a előtt azon igyekeztek, hogy a szlovák nyelvet államnyelvként fogadjuk el. Mondjuk meg, hogy a magyarság ez ellen kéz-lábbal tiltakozik. Kérdezzük meg, mi erről a véleménye.

Fábry elvtárs: szerintem elég az a 3 kérdés, amit Dobos elvtárs javasolt. Nekünk azt kell elémünk, hogy jogaink az alkotmánytörvényben legyenek biztosítva.

Bocsárszky²⁸⁵ elvtárs: szeretném, ha Tolvaj elvtárs felhozna egy példát pl. a jugoszláv nyelvtörvényből (aki valakit megsért azért, mert más nyelven beszél, az büntetendő cselekmény).

Dobos elvtárs: a 3 kérdést és a KB nevében felteszem. Ha valaki szükségesnek lát még kérdést feltenni, feltehet (Tolvaj, Csanda elv.).

[...] ²⁸⁶

FKI, Csemadok irattára, KB-VI-2, géppel írt tisztázat

61

Pozsony, 1968. szeptember 7. A Csemadok Központi Bizottságának a Csemadok tagjaihoz, a csehszlovákiai magyarokhoz, valamint a cseh és szlovák néphez intézett felhívása, amelyben összefogásra szólítja fel őket.

A CSEMADOK KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK FELHÍVÁSA A CSEMADOK TAGJAIHOZ, A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYAROKHOZ, A CSEH ÉS SZLOVÁK NÉPHEZ

Hazánk sorsdöntő nehéz napjaiban a csehszlovákiai magyar nemzetiség egységes társadalmi erőként a cseh és a szlovák néppel teljes egységben állt ki a szocializmus ügye, a párt januári politikája és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság mellett.

Csehszlovákia nemzeteinek és nemzetiségeinek a köztársaság védelméért szervezett tornóci manifesztációja²⁸⁷ 30. évfordulójának napjaiban, e hagyomány örököseiként tettünk bizonyosságot hazaszeretetünkről, internacionalizmusunkról és nemzeti öntudatunkról. Vallottuk és valljuk, hogy Csehszlovákia nemzeteinek és nemzetiségeinek, mint e haza alkotóinak sorsa közös. Ez a tudat határozta meg cselekedeteinket a múltban és ebből a tényből indulunk ki ma is.

Teljes mértékben elfogadjuk és teljesítjük köztársaságunk elnökének, a CSKP Központi Bizottságának, a Nemzetgyűlésnek és a kormánynak a határozatait, törvényeit és rendeleteit. Aláírtuk a Nemzeti Front 1968. június 15-i nyilatkozatát²⁸⁸ és hűek maradunk ahhoz.

---

284 Tolvaj Bertalan.

285 Bocsárszky Pál.

286 A kihagyott részben a Csemadok rendkívüli országos közgyűlésének előkészületeivel foglalkoztak.

287 A CSKP által a magyar lakosságú Tornócon megszervezett 1938. szeptember 4-i nagygyűlés célja az volt, hogy Csehszlovákia nemzetiségeit az ország védelmére mozgósítsa.

288 A Nemzeti Front tagszervezetei, köztük a Csemadok is, 1968. június 15-i nyilatkozatukban támogató-sukról biztosították a CSKP akcióprogramját.